

BOEKBESPREKING

door J. van Donselaar

De woordenschat van het Sranantongo^{*}

Stichting Volkslectuur Suriname, *Woordenlijst/Wordlist Sranan-Nederlands, Nederlands-Sranan, English-Sranan* (Vaco Uitgeversmaatschappij, Paramaribo 1995, derde uitgave) 286 pp., ISBN 99914-0-051-6. Bestellen door overmaking van fl. 37,50 op gironr. 3671611 t.n.v. Vaco N.V. te Delft.

Vooraf geboren Nederlanders die wel eens in Amsterdam in de tram zitten kennen het verschijnsel: enige negroïde medepassagiers voeren een gesprek in een vreemde taal, doorspekt met puur Nederlandse woorden die ze in hun eigen taal kennelijk tekort komen. Een kans van tien op een dat het gaat om Sranantongo (of kortweg Sranan), de meest gesproken creooltaal onder Surinamers. Er wonen in Nederland tienduizenden mensen voor wie het Sranan de moedertaal of de thuistaal is of althans een taal waarin ze zich onder informele omstandigheden graag met elkaar onderhouden. In Suriname zijn er dat uiteraard nog veel meer.

In 1995 is de derde versie verschenen van de 'Woordenlijst Sranan-Nederlands-Engels', zoals ik hem nu kortheidshalve maar zal noemen. Ook de eerste versie van deze lijst was niet het eerste aan het Sranan gewijde lexicografische product. Vermeldenswaard zijn hier drie eerdere, echte woordenboeken, te weten een Sranan-Duits en een Duits-Sranan, respectievelijk van de Duitse zendelingen Schumann (1761) en Wullschlägel (1856), en een Sranan-Nederlands van de Surinaamse jurist H.C. Focke (1855).

Het bovengenoemde nieuwe boek en zijn voorstadia zijn voortbrengselen van de Stichting (eerder het Bureau) Volkslectuur Suriname. De eerste uitgave, van 1961, omvatte ongeveer 3200 'gewone' woorden, geschreven volgens in 1960 vastgestelde, maar toen nog voorlopige spellingsregels. Toegevoegd waren lijsten van plantennamen en van aardrijkskundige namen. De tweede uitgave (1980) was in zoverre anders, dat de aardrijkskunde had plaatsgemaakt voor diernamen. De huidige lijst is aanmerkelijk langer, ongeveer 4340 woorden, en is gesteld in de nieuwe, in 1985 van gouvernementswege gecanoniseerde spelling. Afgezien van de (verbeterde en uitgebreide) lijsten van planten- en diernamen, bestaat deze derde uitgave eigenlijk uit een bundel van drie vertaalwoordenboeken -

---

^{*} Dit artikel werd eerder gepubliceerd in *Trefwoord* 11, 1996, p. 191-193. De paginanummering van het origineel wordt tussen [ ] weergegeven.

zie de volledige titel - in hun meest elementaire vorm: trefwoorden met hun vertaling.

Een niet-ingewijde die zijn oog langs de rijen woorden laat gaan, zal zelf zonder moeite kunnen vaststellen, dat in het Sranan het Engelse element veruit overheerst - de naam voor deze taal was eertijds niet ten onrechte Negerengels. Maar hij zal wellicht verrast worden door het vele dat herkenbaar op Nederlandse woor-[192]den teruggaat. Ook wordt dan al gauw duidelijk dat daaronder woorden zijn die wij hier niet of nauwelijks meer gebruiken; daar heb ik al eens eerder op gewezen (*Trefwoord* 9:63-67). Ik noem als voorbeelden, alle op de eerste bladzijde van de eerste lijst (!): *abri*, 'wat zegt u?' (wablief); *adyosi*, 'tot ziens' (adieu); *afdaki*, 'krotwoning' (afdakje); *ajkodrei*, 'bijgeloof (afgoderij)'; *afrontu*, 'belediging' (affront); *agra*, 'hagel'; *sensi*, 'cent', in *afusensi*, 'halve cent' (*afu* kan ook van het Engels komen); *drai*, 'draaiing', in *aidrai*, 'duizeling' (oogdraaiing; *ai* is uit het Engels).

Het is jammer, dat er op dit boek nogal wat aan te merken valt. Met weinig meer inspanning zou er aanmerkelijk meer waarde aan kunnen zijn toegevoegd, niet alleen als vertaalwoordenboek maar ook als bron voor verder taalkundig onderzoek. Allereerst is daar het manco, dat er geen homoniemen onderscheiden worden en dat meerdere betekenissen van een woord eenvoudig bij elkaar zijn geveegd. In een geval als *abri* (wablief, zie hiervoor) begrijpt iedereen wel dat de ook gegeven tweede vertaling 'wacht-huisje' van een totaal andere oorsprong is. Maar hoe zit dat, zal men zich afvragen, met *futu*, waarachter we vinden 'been, voet, poot; filaria; menstruatie'? Dan de vele betekenissen die onnodig algemeen of vaag gehouden zijn. *Olometi* is inderdaad een 'soort spel', maar een 'soort kuiltjeknikkeren' was toch beter geweest. *Kakaston*, 'Chinees snoepgoed', jawel, te weten 'gekonfijte zoetzoute pruimen'. Enzovoort. Verder zijn er nogal wat verkeerde vertalingen, waaronder *teptep*, 'houten muilen', en (de nevenvorm op dezelfde bladzijde) *tiptip*, 'klompen'. In beide gevallen betreft het eenvoudige slippers, zonder hielbandje, met houten zolen - de onomatopée is duidelijk! In feite is hier nog iets meer aan de hand. Bij 'klompen' had *sn* (Surinaams-Nederlands) toegevoegd moeten worden, want dát is het. In Suriname loopt niemand op 'klompen' in een Algemeen Nederlandse betekenis van dat woord. In het voorwerk staat ergens dat een vertaling waar nodig met dat *sn* is gemarkeerd, maar daar mankeert veel aan.

Ik heb ook moeite met het herkennen van de criteria voor het opnemen van een woord. Er worden drie categorieën genoemd die *niet* opgenomen zijn, namelijk (a) niet-gecreoliseerde woorden, (b) volledig in onbruik geraakte, niet-geboekstaafde woorden, en (c) neologismen die nog geen algemene ingang hebben gevonden. Geen woord van toelichting op wat hier verstaan wordt onder 'creolisering', 'volledig', 'onbruik', 'neologisme', 'algemeen'. De

lijst zelf roept de vraag hiernaar op! Wat (a) betreft: wat is er gecreoliseerd aan *la* ('lade') of *kwart* ('kwart')? Tot (b) behoort onder meer het wel opgenomen *kapa*, vertaald als 'ketel' voor het koken van suikerriet'. Zulke ketels bestaan al sinds mensenheugenis niet meer en dienden indertijd voor het koken van suikerrietsap dat in een molen uit het riet geperst was. [192] Ten slotte (c), waarbij ik mij enigszins betrokken voel, omdat ik tot 1990 de stichting Volkslectuur ruim tweehonderd woorden stuurde die ik in de praktijk of in recente literatuur was tegengekomen, maar niet in de uitgave van 1980 had aangetroffen. Van deze zijn er nu ruim zeventig opgenomen en het is me een raadsel waarop die selectie berust. Onder meer de volgende, algemeen gebruikelijke woorden, bovendien zonder synoniem in het Sranan, zijn verworpen: *blakatitei* ('shag'), *es'esikofi* ('poederkoffie'), *osodresi* ('huismiddel'), *tapoli* ('dekzeil'), *refri* ('scheidsrechter' bij voetbal), *tak'tori* ('een praatje maken'), *ogriman* ('misdadiger') en *moksimeti* (een populair gerecht, met meerdere soorten vlees, in restaurants).

De lijsten van planten en dieren, opgesteld door twee Surinaamse biologen met een uitgebreide kennis van de flora en fauna in hun land, is prima vakwerk. In hun inleiding geven zij toelichting op alle ter zake doende aspecten en verantwoorden zij hun aanpak. Na de Sranan naam van een plant of een dier volgen een Nederlandse en de Engelse naam (voor zover bestaand) en de wetenschappelijke naam. Alleen jammer dat er geen onderscheid gemaakt is tussen Algemeen en Surinaams Nederlandse namen.

Ik zie mij tot mijn spijt gedwongen nog een ander (woorden)boek over het Sranan te noemen, omdat het nu eenmaal in de boekwinkels ligt en een vergelijking zich opdringt. Het heet *Sranantongo/Surinaamse Taal*, geschreven door de in Nederland wonende Surinamers Sordam & Eersel, respectievelijk een cipier en een gepensioneerd neerlandicus. Het boek bestaat grotendeels uit een lijst van 'gewone' Sranan woorden, die bijna alle overgenomen zijn uit de tweede uitgave (1980) van het hiervoor behandelde boek, met hun vertaling in het Nederlands. Het betreft hier de derde druk, van 1993. De spelling is een enigszins andere dan de officiële van 1985, namelijk een eigen bedenkfel uit 1982 van 'de Sranan Akademiya in Paramaribo en de Universiteit van Nijmegen' - zo staat het in het voorwoord van de eerste druk (1985). We hebben hier te doen met een boek dat zich in enige opzichten verhoudt tot de van overheidswege gesanctioneerde publicatie als in Nederland de 'Spellinggids' van Van Dale tot het nieuwe 'Groene boekje'. En ook het Sranan heeft zijn Van Sterkenburg, want Eersel zat indertijd in de gouvernementele spellingscommissie voor het Sranan.